

Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere
hanna.lahtenmaki@pirha.fi

Vastaus valtuustoaloitteeseen

Vastaus valtuustoaloitteeseen ”Valtuustoaloite lastensuojelun laadun parantamiseksi” (Erja Pelkonen, PS)

Lastensuojelun tarve tilastotarkastelun kautta

Tällä hetkellä Pirkanmaan hyvinvointialueella on tietojärjestelmien hajanaisuuden vuoksi vaikeaa saada ajantasaista toiminta- ja taloustietoa lastensuojelun palveluista. Asiakastyön systemaattiseen tiedontuotantoon ja raportointiin päästään vasta vuonna 2024, jolloin siirrytään käyttämään yhtenäistä ja Kantaan integroituvaa sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmää. Yhtenäisen tietopohjan myötä voidaan entistä paremmin hahmotella Pirkanmaan eri alueiden profiileja, palveluntarpeita, saatavuutta ja kustannusten kohdentamista. Tiedolla johtamiselle rakennetaan toimintamallia, joka sisältää palveluiden vaikuttavuuden arviointia. Toimintamallin käyttöönotto kytkeytyy tietojärjestelmäratkaisujen uudistamisen aikatauluihin.

Lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut vuodesta 2017 tasaisesti sekä koko maassa että Pirkanmaalla (noin 2 %). Pirkanmaalla ilmoitusten lukumäärissä on isoja kuntakohtaisia eroja. Vuonna 2022 Pirkanmaalla tehtiin lastensuojeluilmoitus 7,8 % vastaavan ikäisestä väestöstä. Vuonna 2023 lastensuojeluilmoitusten määrä kasvoi lähes 15 % edellisestä vuodesta. Ilmoitusten taustalla on entistä enemmän lasten ja nuorten mielenterveysongelmia ja päihteiden käyttöä. Myös vanhemmuuden puutteisiin liittyviä haasteita on ilmoitusten syynä entistä enemmän.

THL:n vuoden 2022 tilastojen mukaan lastensuojelun avohuollon asiakkaiden määrä verrattuna samanikäiseen väestöön on vuosina 2010–2022 pysynyt tasaisena ja samankaltaisena koko maan tason kanssa (vaihteluväli 3.6–3.7 % vastaavan ikäisestä väestöstä). Ikäryhmittäisessä tarkastelussa eniten lastensuojelun avohuollon asiakkaita on vuosina 2010–2022 ollut 13–17-vuotiaiden ikäryhmässä, joka on koko maan osalta tyypillistä. Vuoden 2023 aikana

lastensuojelun avohuollon asiakasmäärissä ei tapahtunut suurta muutosta edelliseen vuoteen nähden.

0–17-vuotiaiden kiireellisesti sijoitettujen lasten määrät ovat pysyneet vuosina 2010–2022 samalla tasolla koko maan sijoitettujen määrän kanssa, 0,3–0,4 % saman ikäisestä väestöstä. Myös huostaanotettujen osalta on määrä pysynyt vuosittain tasaisena (vaihteluväli 0,9–1,1 % samanikäisestä väestöstä 0–17 v). Vuonna 2023 tehtiin kiireellisiä sijoituksia 4 % vähemmän ja uusia huostaanottoja 38 % vähemmän kuin vuonna 2022.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrien osalta tilanne pysynyt vuosien 2010–2022 aikana tasaisena ja koko maan tasoa alempana tai vastaavana (vuonna 2022 Pirha 1,5 % ja koko maa 1,6 %). Suurin ikäryhmä kodin ulkopuolelle sijoitetuissa on ollut 13–17-vuotiaat. Nuorten sijoitusten taustalla on vakavia mielenterveyden ongelmia, päihteiden käyttöä tai muita hyvin haastavia tilanteita. Mielenterveyden haasteet lapsilla ja nuorilla ovat viime vuosina olleet kasvussa.

Yksi osa lastensuojelun laadun parantamiseen tähtäävää työtä on toimivat ennaltaehkäisevät palvelut, jotta asiakkaiden määrät lastensuojelun palveluissa saadaan laskemaan. Pirkanmaan hyvinvointialueelle on kevään 2023 aikana rakennettu alueelliset asiakasohjausyksiköt, joiden tehtävänä on auttaa lapsia, nuoria ja perheitä matalalla kynnyksellä. Asiakasohjauksella, toimivilla konsultaatiomalleilla ja monialaisen työn lisäämisellä Minun tiimini -mallin avulla pystytään perheille tarjoamaan asiantuntevaa ja laadukasta ohjausta, neuvontaa ja tukea varhaisessa vaiheessa ja näin ennaltaehkäisemään sosiaalihuoltolain tai lastensuojelulain mukaisia palveluja. Lisäksi hyvinvointialueelle on kevään 2023 aikana rakennettu maakunnalliset ja alueelliset perhekeskusrakenteet ja ylläpidetty paikallisia työryhmiä, joiden avulla pystytään osaamisen jakamisella, yhteistyöllä kuntien ja järjestöjen kanssa sekä monialaisella työllä auttamaan perheitä varhaisessa vaiheessa. Myös neuvolapalveluissa ja opiskeluhoollissa huomio on varhaisen vanhemmuuden ja mielenterveyden tuen vahvistamisessa.

Mielenterveyspalvelujen kasvu on ollut merkittävää ja haasteeseen pyritään vastaamaan vahvasti jo perustasolla neuvolassa ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Tämän lisäksi lasten ja nuorten päihde- ja mielenterveyspalvelut tulisi resursoida niin, että siirtymä sairaalapalveluihin voidaan välttää ja aktiivinen hoito aloittaa jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Vaikeisiin mielenterveyden oireiluihin liittyy myös riski koko perheen uupumiseen, jonka vuoksi tuen tulisi olla kokonaisvaltaista huomioiden vanhemmat ja sisarukset.

Työvoimapula/Henkilöstö

Olenainen lastensuojelun laatuun vaikuttava tekijä tällä hetkellä on lastensuojelun sosiaalityöntekijäresurssin turvaaminen. Pirkanmaan hyvinvointialueella on lastensuojelussa yhteensä 124,1 sosiaalityöntekijän vakanssia, joista 6 sijoittuu ns. varahenkilöstöön. Maaliskuun 2024 lopussa on 31,9 vakanssia vailla tekijää rekrytointihaasteiden vuoksi. Täytettyjä vakansseja on 92,2 ja näistä 21,8 vakanssissa on sijaispätevä sosiaalityöntekijä. Tällä hetkellä (maaliskuu 2024) 62,5 sosiaalityöntekijällä ylittyy lakisääteinen asiakasmäärä.

Parhaillaan pohditaan erilaisia veto- ja pitovoimatekijöitä tilanteen ratkaisemiseksi, joitakin ratkaisuja on saatu aikaan jo kevään 2023 aikana järjestelyvaraneuvottelujen tuloksena. Hyvinvointialueet ja eri toimijat kilpailevat kuitenkin edelleen sosiaalityöntekijöistä ja kilpailu on koventunut. Pula sosiaalityöntekijöistä on tällä hetkellä valtakunnallinen. Kokeneella ja osaavalla sosiaalityöntekijällä on merkittävä arvo lastensuojelun laadun turvaamisessa. Olennaista on myös lastensuojelutiimien moniammatillisuus ja resurssin pysyvyys.

Suunnitelmallinen työskentely, lapsen ja perheen säännöllinen tapaaminen sekä sijaishuollon aikainen sosiaalityö on sitä laadukkaampaa mitä kohtuullisempi asiakasmäärä on ja mitä parempi henkilöstötilanne lastensuojelussa on. Kokeneilla lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä on iso merkitys työn onnistumiselle. Mikäli työvoimapulaan ei löydetä ratkaisua, on lastensuojelun laadun kokonaisvaltainen parantaminen erittäin haastavaa, vaikkakin uusia ratkaisuja pyritään tilanteeseen löytämään.

Ostopalvelusosiaalityöntekijöiden käytöstä luovuttiin vuoden 2024 alussa.

Ostopalvelusosiaalityöntekijöiden käyttö aiheutti sen, että asiakkaille tuli työntekijävaihdoksia runsaasti, lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tuottaman palvelun laadussa oli suurta vaihtelua ostopalvelusosiaalityöntekijöiden osaamisvajeiden vuoksi, korkeampipalkkaisten lyhytaikaisten sijaisten käyttö aiheutti epätasa-arvon kokemuksen vakituisten työntekijöiden keskuudessa ja ostopalvelussosiaalityöntekijöiden käytön kustannukset olivat kolminkertaiset oman henkilöstön kustannuksiin nähden. Vuoden 2023 aikana suunniteltiin lastensuojelun sosiaalityöhön varahenkilöpooli ja rekrytointi käynnistyi vuoden 2024 helmikuussa.

Veto- ja pitovoimatekijöiden osalta on tehty runsaasti uusia avauksia alkuvuoden aikana ja työtä pitää edelleen jatkaa, jotta Pirkanmaan hyvinvointialueelle saadaan rekrytoitua sekä lapsiperheiden sosiaalityöhön että lastensuojeluun osaavia sosiaalityöntekijöitä. Suunnittelussa esille nousevat seuraavat työstettävät teemat: palkkaus ja työn vaativuus, täydennyskoulutusmahdollisuudet, tiimirakenteet ja työparimallit, asiantuntijoiden työn

kohdentaminen oikein, tiivis oppilaitosyhteistyö, mentorointimalli ja harjoittelujen ohjaamisen laatu, osallistava työn kehittämien, työn kuormitus ja työnohjaus, työilmapiiri ja työhyvinvointi, hyvä esimiestyö ja aktiivinen viestintä organisaation joka tasolla ja myös organisaatiosta ulospäin (imago).

Lasten ja nuorten päihde- ja mielenterveyspalvelut sekä muu integraatio

Lasten- ja nuorten haasteisiin kehitetään toimintamalleja kaikilla lasten, nuorten ja perheiden palvelujen linjan vastuualueilla. Jotta kasvun ja kehityksen haasteissa voidaan lasta, nuorta ja perhettä oikea-aikaisesti tukea tarvitaan prosessien kehittämistä ennaltaehkäisevistä palveluista aina raskaimpiin palveluihin saakka.

Lasten ja nuorten päihde- ja mielenterveyspalveluissa kiinnitetään huomiota integroituun palvelukokonaisuuteen, joka pitää sisällään toimivan konsultaatorakenteen sekä moniammatillisen yhteistyön. Kotiin annettavaa moniammatillista tukea pyritään vahvistamaan toimimalla moniammatillisissa tiimeissä. Tavoitteena on jalkautuvien ja liikkuvien palvelujen edelleen kehittäminen ja asteittainen juurruttaminen koko maakuntaan. Päihdepalveluja kehitetään ja tarjontaa pyritään laajentamaan. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen haasteena on lasten- ja nuorten psykiatrien haastava saatavuus.

Ensisijaista on lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden vahvistaminen, mitä kautta ymmärrys lasten ja nuorten psyykkisen kehityksen edellytyksistä ja tuen tarpeista saadaan myös perhekohtaisesti tarpeeksi ajoissa selvitettyä ja tarpeen mukaisesti hoidettua.

Lastensuojelun asiakasperheiden päihde- ja mielenterveyspalveluiden osalta on myös suuria kehittämistarpeita. Pahimmillaan lapsi joudutaan sijoittamaan kiireellisesti tilanteissa, joissa lapsi ei saa tarvitsemiaan päihde- tai psykiatrian osastohoidon palveluja. Kokemus on, että sijaishuollossa olevan lapsen on vaikeampi saada palveluita kuin kotona asuvan lapsen. Konsultaatorakenteen ulottaminen myös sijaishuollossa oleviin lapsiin on ensiarvoisen tärkeää ennaltaehkäisevän tuen lisäksi. Olennaista olisi lisäksi kiinnittää erityistä huomiota lasten vanhempien tukemiseen ja riittävään avunsaantiin, jotta lapsi voisi asua omassa perheessään tai palata omaan perheeseensä.

Toimintasuunnitelma

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian toimeenpanosuunnitelmassa konkretisoidaan tehtävät kehittämistoimet ja se toimii ohjaavana välineenä kehittämistyössä. Myös organisointiin liittyvä kehittäminen on koottu lastensuojelun kehittämissuunnitelmaan, joka on henkilöstöinfoissa

esitely koko henkilöstölle. Koko lasten, nuorten ja perheiden palvelulinjan osalta on tarkoitus koota kehittämisen ohjausryhmä koordinoimaan yhteen eri toimialueilla tehtävää kehittämistyötä ja käynnissä olevia ulkopuolista rahoitusta saavia hankkeita.

Kustannukset

Kustannusvaikuttavaa on perheiden varhainen, riittävän intensiivinen ja tarvittaessa moniammatillinen tuki, jonka avulla vältetään sekä inhimillisesti että taloudellisesti katsottuna raskaampien palveluiden käyttö.

Lastensuojelun näkökulmasta tarvitaan osaavaa ja pysyvää henkilöstöä ja moniammatilliset tiimit, jotka tekevät perheiden kanssa pitkäjänteistä ja suunnitelmallista työtä tavoitteena perheen yhdistäminen. Olennaisessa osassa on myös vanhempien riittävät päihde- ja mielenterveyspalvelut osana koko perheen kuntoutusprosessia.

Kustannustehokasta on eri toimijoiden välinen toimiva yhteistyö aina neuvolapalveluista TAYS sairaalapalveluihin saakka. Päällekkäistä työtä tulisi aktiivisesti ja yhteistyössä poistaa ja tehdä entistä aktiivisemmin moniammatillista tiimityötä asiakasperheen tarpeen mukaan.

Nuorisovaltuusto on antanut aloitteesta oman lausuntonsa 1.2.2024, jossa nostetaan esille muun muassa lastensuojelun henkilöstötilanne ja matalan kynnyksen palveluiden kehittäminen.

Lastensuojelun henkilöstötilanne on edelleen hyvin huolestuttava. Lastensuojelun mitoitus kiristyi vuoden vaihteessa ja samaan aikaan ostopalvelusosiaalityöntekijöiden käytöstä luovuttiin. Alkuvuoden aikana uusia työntekijöitä on saatu rekrytoitua, mutta edelleen täyttämättä on yli 20 vakanssia. Tämä tarkoittaa, että yli 600 asiakaslasta on jouduttu jakamaan muille työntekijöille heidän omien asiakkaidensa lisäksi. Mitoituksen kiristymisen vuoksi talousarvioon varattiin määrärahat viiden uuden sosiaalityöntekijän palkkaamista varten. Lisäksi lastensuojeluun on parhaillaan haettavana kuusi sosiaalityöntekijää varahenkilöstöön. Nämä työntekijät on tarkoitus kohdentaa kulloinkin sinne, missä työntekijäpula on akuutein.

Kuten vastineessa on aiemmin jo todettu, myös lastensuojelun toiveena on matalan kynnyksen palveluiden kehittäminen siten, että tarvetta lastensuojelun asiakkuudelle ei pääsisi syntymään. Lisäksi tarvitaan riittävästi myös oikein kohdennettuja korjaavia palveluita etenkin päihde- ja mielenterveyspalveluiden osalta.

Pirkanmaan hyvinvointialueen lastensuojelun tavoitteena on ottaa tämän vuoden aikana käyttöön systeeminen toimintamalli myös niissä tiimeissä, joissa toimintamalli ei vielä ole

käytössä. Systemisen työtteen keskeinen periaate on suhdeperusteisuus, minkä toteutuminen edellyttää kunnioittavaa ja ystävällistä suhtautumista niin asiakaslapseen kuin hänen perheensä jäseniin. Luottamuksellisen suhteen varassa pystytään käsittelemään vaikeitakin asioita.

Hanna Lähteenmäki

sosiaalityön johtaja

lastensuojelun vastuualue